

Viktor Horváth

Oglinda turcească

VIKTOR HORVÁTH

Oglinda turcească

Roman

Traducere din limba maghiară
și note de Maria-Gabriela Constantin

Colaborant prin
programul Europa Creativă
al Uniunii Europene

Acest proiect a fost finanțat de regiunea Centrală Europeană
Ca parte dintr-un proiect finanțat de Uniunea Europeană
prin Comisia Europeană în cadrul programului Europa Creativă
Activitate a regiunii centrale europene

MINERVA

București, 2020

topciu – tunar

Topkapi – reședință a sultanilor otomani timp de aproximativ de 400 de ani (1465-1856)

tufeciu – armurier, pușcaș

tufengi – pușcaș

tui – steag alcătuit dintr-o lance cu semilună sau cu o măciulie de metal în vârf, care are una sau mai multe cozi albe sau negre de cal împletite, prinse de ea, și care constituie un semn distinctiv al puterii și rangului unor înalți demnitari în Imperiul Otoman și din țările acestuia

U

ulema – cărturar, savant, membru al clerului musulman, care avea și atribuții de legiuitor

Ūngürusia – Ungaria

Urgallah – Dumnezeu fie cu tine!

V

valiu – guvernatorul unui vilaiet

vilaiet – diviziune administrativ-teritorială din Imperiul Otoman, condusă de un valiu

voivoida – intendentul sau administratorul unei unități administrativ-teritoriale mici numite voivodalâc

Z

zaim – proprietarul unei moșii ziamet

zimmi – cel ocrotit, cel protejat, îi desemna pe creștinii și evreii din Imperiul Otoman

zirbadje – mâncare din carne de berbec cu sos de chimen

Cuprins

Partea întâi. 1526.....	7
Partea a doua. FAMILIA LUI ISA.....	63
Partea a treia. PÉCS.....	109
Partea a patra. INIȚIEREA.....	169
Partea a cincea. FUGA.....	237
Partea a șasea. SURGHIUNIT.....	293
Partea a șaptea. CODEXUL DIN ATLANTIDA.....	339
Partea a opta. CEI PATRUZECI DE HOȚI.....	391
Partea a noua. KISMET.....	441
GLOSAR DE TERMENI TURCEȘTI ȘI ARĂBEȘTI.....	455

Cum s-au învrăjbit nesăbuiții de sultani frânci

Seifi, pedagogul meu, mi-a povestit toate acestea, așa cum au fost consemnate de către cronicarii otomani de binecuvântată amintire. Eu nu conteneam să mă minunez de vorba lui. Seifi povestea și tot povestea cu mare gravitate, dar la răstimpuri se oprea și zâmbea.

L-am iubit pe Seifi.

Iată ce mi-a povestit:

În acea vreme, orbiți de credința eronată a idolatriei, sultanii țărilor apusene se supuseseră dinaintea coroanei împărătești, așa se face că tare mai tânjeau, care mai de care, să o obțină. Coroana însă se afla în posesia lui Laus (căruia netrebnicii de ghiauri îi spuneau regele Ludovic al II-lea), așa-numita coroană, așadar, se afla în posesia nesăbuitului de Laus, iar acest Ludovic era sultanul Alamaniei și Ținguruseiei, vilaiete pe care necredincioșii idolatrii le numesc Germania și Ungaria.

Așadar, acest sultan Ludovic, acest Laus, deținea o putere considerabilă în mâinile sale murdare. Teritoriul sangeacurilor și nenumăratele cetăți care-i aparțineau se întindeau la nesfârșit, iar oastea de oșteni și de cavaleri era numeroasă, precum stelele pe cer, domeniile și raialele care se îndeletniceau cu agricultura erau cât firele de iarbă de pe câmp, ori cât cele de nisip din deșert. Și ce mai oaste avea! Fiecare soldat cu față de porc era înalt și înspăimântător, de ziceai că este descendent al djinnilor, iar calul lui scotea flăcări pe nări precum dragonul, și era atât de mare, ca pasărea Rukh¹ din *O mie și una de nopți*. Cavaleria și pedestrima erau îmbrăcate din cap până în picioare în zale și învrăteau

¹ Pasărea Rukh sau Roc este o creatură mitologică orientală, persană și indiană, de dimensiuni uriașe. Apare în *O mie și una de nopți*, dar e menționată și de Marco Polo ori Ibn Batutta, care o descrie ca pe un munte ce se înalță în mijlocul mării și ridică vasul din valuri.

atât de crunt armele, precum diavolii; căpitanii lor se pricepeau la organizarea oștii și la arta războiului, precum Asaf, căpetenia oștirii Înțeleptului Solomon, iar vitejia lor se asemuia cu cea a lui Tuse, cel mai mare viteaz persan din vremurile de demult.

Iar asta încă nu e totul, căci Ludovic nu era singurul sultan al Frenghistanului. Mai era și ruda sa din cale-afară de nemernică, sultanul Ferendus, care își spunea împăratul Ferdinand, iar Ferendus acesta era zgârcitul zgârciților.

Iată cum se petrecură lucrurile. În Frânci domnea acest neghiob și îngâmfat de Francisco, cel căruia i se mai spunea și Francisc. Frânci aceasta, ungurii o numesc Franța. Cum spuneam, acest Francisc tânjea și el după coroană, așa că și-a spus: „Voi porni război împotriva lui Ludovic ca să pun mâna pe a lui coroană“. Numai că Ludovic era puternic, pentru că el și germanul de Ferdinand erau în aceeași caravană. Pe deasupra, Ferdinand avea un frate bun, pe Carlo, numit Carol, sultanul Spaniei. Acest Carol, care se bălăcea și el în mlaștina coclită a necredinței, era un sultan din cale-afară de puternic și când auzi că Francisc l-a atacat pe Ferdinand, tare se mai supără! Fiindcă Ferdinand îi era frate de sânge. A pornit deîndată la război și l-a atacat pe la spate pe sultanul regal, netrebnicul frânc de Francisc.

Așa se face că Francisc lupta pe două fronturi. Se lupta în același timp cu Ferdinand și Ludovic, pe care chiar el îi atacase, cât și cu Carol care venise în ajutorul lui Ferdinand, căci îi era frate mai mic. Se dovedi în scurt timp că regele Francisc nu făcea față puterii întregite a lui Ludovic, a lui Ferdinand și a spaniolului Carol.

După ce aceștia ocupară mai multe cetăți și sate care aparțineau de cele din ținutul lui Francisc și văzând regele Francisc că nu-i poate învinge pe toți laolaltă, s-a cam speriat. Începu să chibzuiască în ce direcție să facă să se îndrepte căruța planului său, zămislit în mintea lovită de betșugul îngâmfării, astfel încât să ajungă în curtea domnească a realizării; și, tot cugetând așa, în mintea lui tulburată se aprinse pe neașteptate o licărire de lumină. Ceru hârtie, pană și cerneală și se puse să îi scrie padișahului (Fie fericit în lumina lui

Allah!), marelui Soliman, fiindcă el era pe atunci califul apărător al credinței, urmașul eroic al Profetului Mahomed (Fie binecuvântat el și familia lui!). Epistola suna întocmai după cum urmează:

Scrisoarea porcului de rege Francisc

Mărite Soliman, apărător al adevăratei credințe împotriva mâncătorilor de carne de porc, care sunt și ei niște porci creștini, eu, Francisco netrebnicul și din fire perfidul, potrivit planului ivit pe movila de bălegar a nechibzuinței din mintea-mi neghioabă, i-am atacat pe Laus, sultanul infam și spurcat al Alamaniei și Ūngiurșiei și pe Ferendus, ca să obțin de la ei coroana deșertăciunii și la nimic folositoare a acestora. Însă fratele bun al lui Ferendus, Carlo, sultanul regal infam, om numai bun de ars pe rug, sultan al țării Spaniei, a pornit și el război împotriva mea, și acum ei trei îmi atacă din două direcții țara nesuferită, și e cumplit până să și privești. Împreună, aceștia trei pustiesc și nimicesc din două direcții Frânci, haznaua aceasta din cale-afară de adâncă a idolatriei, ai cărei locuitori haini vor sfârși în focurile iadului după ce vor muri, împreună cu mine.

Atotputernice padișah, cu minte luminată, eu, Francisco, târându-mă pe burtă dinainte-ți și plecându-mi netrebnicul chip la picioarele taburetului tău, te implor să-i înveți minte pe acești câini, la Răsărit, neamțul și ungurul, cu credință în Isus, îmbătați amândoi de vinul trufiei, și atunci oastea mea mârșavă îl va putea înfrânge pe nelegiuitul de Carlo, la Apus. Dacă mă ajuți în marele meu necaz, voi fi cel mai fericit dintre vasalii tăi din urmă, slujindu-te până la sfârșitul vieții, și încă și după aceea, căci toți urmașii mei ghiauri cu fire odioasă și moștenitorii mei haini și se vor supune până la sfârșitul timpurilor. De asemenea, îți voi aduce Soarele și Luna de pe cer.

Și padișahul cu fire îngerească se îndură.

Așa a început totul.

Marea expediție militară

În anul 932, marele Soliman desfăcu sfântul drapel de mătase al lui Dumnezeu. La ghiauri, acesta era anul 1526.

Soliman, care era umbra lui Allah pe pământ, desfăcu în orașul Constantinia, pe care ghiaurii îl numesc Istanbul, drapelul și tuiul¹ făcut din coamele a șapte cai, și porni cu puhoiul oștilor sale spre miazănoapte, să elibereze popoarele Ungariei și Germaniei, cufundate în amarnică necredință.

Porniră în a unsprezecea zi a lunii Rajab², într-o zi de luni din cale-afară de norocoasă. Era primăvară și sultanul desprimăvăării împodobea și el cu atâtea fire de iarbă verde și flori albe câmpiile, câți credincioși se adunaseră sub oaste pentru a-l urma pe șahul cel glorios.

– Și i-a eliberat? I-a eliberat? I-am întrebat pe Seifi.

– Nu.

– Cum adică nu?

– E greu să urnești piatra din loc.

Pe câmpia lui Daud-Pașa

În acea dimineață, Ibrahim-Pașa, mare vizir și guvernator al Rumeliei, făcu cinste întregii armate, din propria-i avere. În zori, după prima rugăciune a zilei, își ridică însemnul de război, tuiul cu patru coame de cal, lângă Istanbul, pe câmpia lui Daud-Pașa de glorioasă amintire, căci de zile întregi aici își făcuseră tabăra avanpostul armatei din Anatolia și oștile din Rumelia care veniseră din Grecia și din regiunile învecinate. Istoviți, măcelari plini de sânge ucideau restul turmelor mânate lângă capitală și mai multe sute de oi erau învârtite deasupra focului, în frigări, fumul, mirosul de carne, de mirodenii și

¹ Steag alcătuit dintr-o lance cu semilună sau cu o măciulie de metal în vârful, care are una sau mai multe cozi albe sau negre de cal împletite, prinse de ea și care constituia un semn distinctiv al puterii și rangului unor înalți demnitari din Imperiul Otoman și din țările vasale acestuia.

² Rajab, însemnând „respect, onoare“, era o lună sacră, în care, în mod tradițional, se interzicea lupta la musulmani.

usturoi umplând aerul; din oraș, pe telegi se aduseră lipii de orz, în burdufuri atârinate de măgari bragă, băutura fermentată din mei, iar la întoarcere căraușii duceau în direcția zidurilor întreite de apărare ale cetății blăni de oaie proaspăt jupuite, spre porțile ce fuseseră construite în vremurile de demult de către sultanii Anatoliei. Sultanii aceștia din vremurile de odinioară fuseseră păgâni și își spuneau Cezari, de unde și cuvântul *császár* la unguri, care înseamnă *împărat*, căci îl puteau pronunța mai lesne, și de aceea spun ungurii despre padișah că este cezarul turc. Acești sultani ai vechiului Râm, romanii, apăraseră gloriosul oraș cu ziduri întreite ale cetății, iar acum, de pe câmpia lui Daud-Pașa, oamenii duceau pieile de oaie în direcția zidurilor cetății, căci Ibrahim, care făcuse cu dărnicie cinste oștii, le vânduse tăbăcarilor, ca să nu aibă doar cheltuială, ci și un oarecare câștig.

Ibrahim-Pașa și Beyoğlu

– Să plătesc? întrebă Ibrahim-Pașa, făcând o mutră acră. E peste nouăsprezece mii de aspri.

– Firește. Dacă nu semeni, nu crește grâul, răspuse Beyoğlu. Și încă a fost ieftin. Sunt cu totul două sute optzeci de oi, pâinea, și cele patru mii cinci sute de ocale de bragă. Însă Aias-Pașa va fi mândros când o să afle că i-ai mituit căraușii.

– Aș vrea să mă căpățuiesc și eu cu ceva din afacerea asta, Lodovico.

– Hm, mărite prieten, mare vizir Ibrahim, e greu să și agonisești și să fii și darnic, răspuse Beyoğlu, al cărui nume adevărat era Lodovico Gritti. Măine o să ne învoim cu mai-marele breslei tăbăcarilor cu privire la piei.

Așa s-au petrecut lucrurile.

Ibrahim-Pașa nu era negustor. El nu stătea să se târguie cu șeful breslei de tăbăcari, căci aceștia, cu brațele lor vopsite în roșu și unghiile lor negre, erau cu toții niște răufăcători fără leac. Lodovico Gritti se ocupa de astfel de lucruri, ca persoană însărcinată cu transportul regal și cel de război; era fiul dogelui din Veneția, dar nu se născuse de la soția acestuia, ceea ce la frânci era considerat un mare

păcat, pentru că la ei un bărbat poate avea o singură femeie, așa că asemenea copii sunt numiți ilegitiți; însă dacă tatăl este mare nobil și înstărit, atunci nu contează prea mult. Bătrânul Andrea Gritti, dogele, era mare nobil, și astfel fiul său ilegitim, Lodovico Gritti, deveni și el mare nobil. Otomanii îl numiseră Beyoğlu, așa îi spuneau peste tot, ceea ce însemna: Fiul Domnului. Ține minte, bunule efendi, și numele adevărat al frâncului, Gritti, pentru că acest nume este însemnat pentru mine. Reține-l, apoi continuă-ți lectura, sau pune sluga să-ți citească ori pe sclava pe care ai școlit-o cu multă grijă și pe care o prețuiești pentru erudiția, loialitatea și frumusețea ei. Prin urmare Gritti, Beyoğlu, era omul de încredere și asociatul marelui vizir Ibrahim.

Tabăra

Pe drumurile ce duceau din tabără în oraș era mare învâlmășeală, din cauza circulației din sens opus, de o săptămână, potcovarii și fierarii își ridicaseră în mai multe locuri ateliere vremelnice pentru repararea a zeci de mii de potcoave, ascuțirea și îndreptarea lăncilor și a săbiilor. Ici-colo, suflanta mai lucra, jarul mocnea, nicovala suna, dar în cele mai multe locuri oamenii deja strângeau și porneau înapoi, înspre oraș, sau se pregăteau să plece la drum lung împreună cu oastea.

Oștenii corpului de armată, care ridicau tabăra, desfăceau încă din zori pânzele și barele susținătoare de fier și le cărau pe măgari în afara taberei la cele douăzeci de mii de cămile care trebuiau ținute departe de armăsari, ca nu cumva aceștia să fie întărâțați de mirosul lor. Și în mijlocul uriașei tabere ce sta să dispară, chiar în mijlocul ei, adunați în jurul frigăruilor, o mie de viteji cu acoperăminte galbene pe cap, înveșmântați în haine albastre, roșii și cafenii mâncau carne cu lipii și beau bragă; și sorbeau și șerbet, dar mai puțini, căci pentru acesta trebuiau să le plătească marchidanilor¹, căci Ibrahim-Pașa nu le adusesse, de altfel era încă răcoare și pe o asemenea vreme braga era mai potrivită. Îmbrăcați în haine de lână și cu turbane albe, anatoliții

¹ Negustor ambulant care vindea la sate; persoană care însoțea armatele și vindea soldaților alimente și alte articole de consum.

râdeau, gesticulau, le dădeau copiilor străzii veniți din oraș câte o bucățică de carne, căci lui Allah îi sunt pe plac oamenii milostivi, apoi copiii dădeau fuga să fure cât se puteau de pe pieile jupuite sau de pe carnea crudă, care nu fusese încă urcată pe teleage, ca mai apoi să îl vândă fabricantului de săpun sau să-și încropească singuri câte o lumânare, apăsându-l în jurul unui fitil, și să o ducă spre vânzare în marele bazar.

Soarele răsărise și încălzea abia simțit la acea oră din zi. Tuiul cu patru coame de cal al marelui vizir, cu semilună și un glob de aur deasupra, era ridicat în mijlocul taberei și în jurul lui se adunaseră oamenii de ordine ai taberei: douăzeci de cavaleri lefegii¹ îmbrăcați în zale, cu iataganele scoase. Căpitanul acestora, care adusesse cu propriile mâini tuiul, simbolul pașei, trecea uneori prin fața lor; nimeni nu se putea apropia de tui. Și îl așteptau pe măritul Ibrahim (Pacea fie cu el!) și iată că marele vizir de o înțelepciune aristotelică sosi, cu cincizeci de cavaleri lefegii dinaintea-i, care purtau stindardul cu litere aurii și negre al Rumeliei, în urma sa veneau o sută de spahii, cărora chiar el le dăduse feude de la Atena până la Belgrad. Mergeau la trap pe lângă drum, pentru că mulțimea de telegi, căruțe, oameni și animale de povară nu se putea da la o parte din fața lor, apoi merseră doar la pas, iar ofițerul lefegiiilor îi făcu semn orchestrei. De o mie de ori o mie de luptători ai credinței îl ovaționară pe măritul beilerbei, pe Ibrahim-Pașa (Fie Allah milostiv cu el în Paradis!).

Așa am auzit povestindu-se. Seifi, drept-credinciosul, slugă iubi-toare, pedagogul meu din copilărie și tovarăș bun de suflet, mi-a povestit toate acestea (Fie binecuvântarea cu el în grădina eternă a lui Allah!).

În seraiul Topkapi din Istanbul

Ibrahim-Pașa se înfățișă înaintea oștirii, apoi se întoarse grabnic cu tot alaiul în Istanbul pentru plecarea sultanului din palat.

¹ Militari angajați cu leafă într-o armată neregulată otomană. Lefegiii erau arareori folosiți în luptă, fiind responsabili mai ales cu menținerea ordinii într-o tabără militară.

Departa, îndărătul vechilor ziduri, construite pe trei rânduri de împărații romani, dincolo de marea interioară a capitalei lumii, în capătul peninsulei fusese construit palatul Topkapi. Aici trăia padișahul, han al Egiptului, al Arabiei, Persiei, Siriei, Crimeii, Rumeliei și al Trapezuntului. Iar acum ieși din încăperile interioare ale seraiului, unde nimeni nu putea intra vreodată. Își așează cizmele în pintenii calului său, apoi din a Treia Curte trecu pe lângă cordonul de eunuci albi și negri și ieși pe Poarta Fericirii în cea de-a Doua Curte. Aici se afla încolonată întreaga orchestră a sultanului. Surlele și tobele răsunară cu atâta putere, încât taurul care susține centrul pământului se urni de la locul său și lumea întreagă se cutremură.

Magnificul domnitor traversă curtea plină de fântâni arteziene, răsaduri de lalele, de păuni, havuzuri din marmură și gazele blânde, ajunse la Poarta Mijlocie însoțit de doisprezece ofițeri de neînviș ai gărzii sale personale, îmbrăcați în straie și cu turbane albe; aici se prosternară, dinaintea lui, Ibrahim-Pașa și ceilalți viziri, bei și agalele ienicerilor, molalele cele sfinte și doftorii cei înțelepți. Se așternu liniștea, iar padișahul făcu un semn din cap și lui Ibrahim-Pașa i se înmână drapelul de serdar.

– Ce înseamnă serdar? l-am întrebat pe Seifi, căci pe atunci eram doar un copil.

– Serdarul este comandantul unei campanii militare.

– Și de ce are patru coame de cal pe tuiul său?

– Coamele de cal indică rangul, Isa. O coamă de cal este însemnul domnilor sangeacurilor, două indică rangul de guvernator al unei provincii, al beilerbeilor, trei sunt pentru viziri, pentru că ei sunt cei mai importanți ajutoari ai sultanului, iar patru sunt însemnul marelui vizir, care este serdar. Dar serdarul este desemnat doar cât durează campania.

– Și apoi ce s-a întâmplat?

Apoi măritul domnitor ieși călare, la pas în Prima Curte. Aceasta era lungă de o mie două sute de coți și avea o mie de coți lățime. Padișahul Soliman își trecu privirea peste corpul de escortă înșiruită, formată din nobilime, familiile vechilor luptători, fii ai armatei

turcești, ai ascherilor. Se făcu liniște și tuiul cu șapte coame de cal al sultanului fu înălțat în aer, o mie de gărzi îl aclamară cu strigăte pe padișah strigând numele Domnului. Tobele bubuiră cu putere, surlele gemură. Atunci, el porni la pas, printre armăsarii care loveau cu putere pământul cu copitele, străbătând tot drumul. În spatele lui, înveșmântate în alb, erau înșiruite trei sute de gărzi, care păzesc și noaptea cortul sultanului, cu arc la brâu și tolbe la spate, apoi trecură înțelepții ulema¹ cu slugile lor, propovăduitorii religioși, imamii, predicatorii și muezinii, astrologul principal al Curții, doctorul principal, oftalmologul și chirurgul palatului, apoi sub steagul alb cu dungă verde trecu cavaleria lefegiilor înveșmântată în zale, păzitoare a trezoreriei imperiale de război, urmată de ofițerii artileriei, iar muzica bubuia răspândindu-se în valuri.

Așa se perindă întregul alai pe sub Poarta Imperială, până în fața seraiului, unde încolonați în șiruri drepte așteptau douăsprezece mii de ieniceri și locuitori ai orașului, se îmbulzeau pe străzi mici meseriași, marchidani, sclavi, femei, copii, hoți, mânători, harabagii, pirați, pescari, prostituate masculine și feminine, toate neamurile lumii, otomani, arabi, persani, evrei necredincioși și creștini frânci din Veneția, Genova, Franța și insulele nordului, din Anglia, africani cu credință în magie și indieni; cu toții veniseră să-l vadă pe apărătorul lumii, luptătorul Soliman.

Să-mi fie cu iertare, efendi, nici eu nu știu cu precizie cât din toate acestea reprezintă povestea lui Seifi, cât descrierea bravilor cronicari otomani și cât a înfrumusețat sufletul meu de copil cele auzite în copilărie. Căci nu suntem în stare să povestim cu precizie nici ce am văzut cu puțin timp în urmă, darămite cele petrecute în urmă cu șaiszeci de ani!

Pe străzi

Dinaintea padișahului se perindară, după cum se cuvenea, marele vizir Ibrahim cu oștile sale și cu unitățile care ridicau corturile. Trecură prin fața mării Ayasofya, Moscheea Albastră, când alaiului i se alătură Beyoğlu, italianul adorator al crucii, Lodovico Gritti. Tunica sa de

¹ Teologi musulmani, membri ai clerului musulman

mătase brodată cu fir de aur, primită în dar de la sultan, era prinsă la mijloc cu un brâu de catifea cusut cu perle, pe cap însă nu purta un turban, ci un acoperământ purpuriu, alungit într-o parte, pe care frâncii îl numesc ghibelin. Trecut de prima tinerețe, cu barba care îi albise respectuos, era mai aproape de cincizeci decât de patruzeci, și pentru toată lumea era vădită strânsa prietenie care îl lega de Ibrahim-Pașa care, cu bijuteriile cumpărate de la Gritti, știa cel mai bine cum să îi intre în voie padișahului. Astfel că Gritti creștinul devenise arendașul principal al tuturor dărilor trezoreriei din capitală, aproape că el le poruncea cadiului, defterdarului și poliției orașenești. Aceștia făceau, oricum, orice le cerea.

În această pompă și strălucire, acompaniați de muzică, de bubuitul puștilor, împodobiiți cu pene și găitane aurii pe sub steaguri purpurii, albastre, albe, galbene și verzi și o pădure de sulite, mulțimea oștilor trecea în șuvoaie, deasupra capetelor lor se arcuia vechiul apeduct roman, care îi tăia omului respirația de admirație, și dincolo de acesta strălucea firmamentul albastru și trainic al lui Dumnezeu. Traversară orașul înspre apus, începutul alaiului trecu pe sub Poarta Edirne și se apropie încet de locul unde își ridicaseră tabăra, pe câmpia lui Daud-Pașa, dar alaiul luptătorilor era atât de lung, încât căruțele cu grenadierii și artileri și armurieri nici nu se urniseră din fața palatului.

De pe câmpia lui Daud-Pașa, oastea Rumeliei pornise din zori cu un regiment de ieniceri, ca să îl devanseze cu câteva zile, ca avanpost, pe padișah, iar trupele din Anatolia așteptară până după-masă târziu, apoi până a doua zi, până când marea de douăzeci de mii de cămile, ce transporta fierul brut, praful de pușcă, pâinea, corturile, ghiulelele, instrumentele, grânele și orezul, se urni și ea. Anatoliții așteptară sosirea conducătorului lor, beilerbeiul Behram-Pașa, dinspre Galipoli cu spahiii săi, ca apoi să asigure de-a lungul întregii expediții militare ariergarda oștii sultanului.

Marele vizir Ibrahim primea fără răgaz dările de seamă ale nenumăraților ceauși¹, trimitându-i pe acești soli cu noi porunci; în

¹ Funcționar inferior la turci, care îndeplinea funcția de ușier și de curier și transmitea poruncile în tot imperiul.

colbul care se ridica în aer, totul era într-un du-te-vino, mulțimea curgea în valuri nesfârșite, din când în când, câte o divizie se încurca cu alta sau cu câte o coloană a animalelor de povară, apoi, din bunăvoința lui Allah, se învârtteau fiecare mai departe, asemenea cercurilor cerești, printre strigăte și îmbulzeală. Căci marele vizir Ibrahim nu era cel mai mare strateg, și nici cel mai mare conducător în luptă, dar știa că ziua mării bătălii este doar una de sărbătoare, iar a face să ajungă vitejii religiei, iuți ca panterele, până la acea zi presupunea grijă, multă muncă și prudență, iar în aceste treburi el n-avea seamăn. După Allah, el era cel mai bun organizator. Așa am auzit. Acea dimineață a fost copia Zilei Învierii.

Adrianopol

Oastea ajunsese în zece zile la Edirne. Frâncii unguri numesc acest oraș Adrianopol și odinioară a fost capitala Imperiului Otoman, până când marele sultan, Mahomed Cuceritorul, străbunicul lui Soliman, a eliberat Istanbulul de sub ocupația creștinilor. A făcut atunci din acest oraș refugiul umanității; a construit palate, moschei, mănăstiri, bolnițe și școli de studii, așa cum se cuvine într-o capitală, iar Edirne, acest oraș frumos și plăcut la vedere, rămase locul de într-unire al oștilor care porneau să atace Frenghistanul, fiind precum o potcoavă pe copita calului, precum mânerul pe sabie, pedestalul, de pe care tunul, care are o bază sigură, își aruncă ghiulelele care fac zob zidurile cetăților.

Padișahul se instalează în vechiul palat și ținu divan trei zile la rând.

– Ce înseamnă divan, Seifi? I-am întrerupt eu din nou.

– Divanul înseamnă consiliu, copile. Sfatul unde padișahul hotărăște treburile statului împreună cu ajutoarele sale, vizirii și teologii.

În ultima zi a divanului, pe la chindie, după rugăciune, Ibrahim-Pașa îl conduse pe asociatul său ghiaur, Lodovico Gritti, înaintea sultanului. Acesta își înclină capul la pământ cu o plecăciune atât de impecabilă încât, zărind-o, Aias-Pașa, cel de-al treilea vizir, și cancelarul pâliră de invidie. Sultanul Soliman se încruntă ușor, apoi zâmbi. Gritti îi înmână, potrivit obiceiului, cadoul adus, mai modest de această dată –